

Niklas Vieno

Uusien Samuraiden Tie:

Bushido-Aate Meiji-Restauraation (1868-1912) Keskiössä

Kandidaatintutkielma

Historian ja Etnologian laitos

Jyväskylän Yliopisto

20.04.2022

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Mikä on <i>bushido</i> ?.....	4
3. Japani historiallisessa muutoksessa: Meiji-restauraatio ja bushido.....	8
3.1 Meiji-vallankumous ja <i>Sakoku</i> -ajan loppu	8
3.2 Uudet samurait: Tokugawa bakufun ja keisarillisen armeijan sotilaat.....	10
3.3 Länsimaiset vaikutteet, Meiji-restauraatio ja bushido.....	13
4. Kenraali Maresuke Nogi bushidon keskiössä	15
5. Päätäntö.....	18
Lähteet.....	21

1. Johdanto

Bushido voidaan kiteyttää lyhyesti japanilaisten samurai-sotureiden elämäntapaohjeistukseksi, joka liitettiin esimerkiksi samuraiden kunniakäsitykseen ja lojaalisuuteen. Aihe on myös paljon esillä populaarikulttuurissa, mutta kuinka tarkasti populaarikulttuurin kuvaukset lojaaleista ja kuolemaa pelkäämättömistä samuraista on totta? Onko japanilainen soturihenki sitä, mitä kaikki luulevat sen olevan, ja miten pitkälle bushido-aatteen juuret oikeasti yltävät? Käsittelen kandidaatintutkimuksessani japanilaisen bushido-aatteen historiallista merkitystä sekä muutosta ja jatkuvuutta yhteiskunnallisen rakennemuutoksen seurauksena Meiji-aikakaudella. Keskityn etenkin soturiluokkaan ja siihen kohdistuneeseen muutokseen, sekä avaan bushido -aatteen luonnetta, ja merkitystä Meiji-restauraation aikana. Pääasiallisesti vastaan kysymykseen: ”Oliko bushido moderni konstruktio vai pitkään historialliseen perinteeseen pohjautuva traditio.” Tutkimukseni rakenne pohjautuu bushido-käsitteen avaamiseen ja kontekstualisointiin. Ajallisesti tutkimukseni pohjautuu hyvin vahvasti 1800-luvun loppuun ja 1900-luvun alkuun, jolloin Meiji-restauraatio oli edennyt yhteiskunnallisella tasolla melko pitkälle. Historialliseen kontekstiin pohjautuen tuon esille esimoderniin Japaniin (Edo/Tokugawa – kausi) liittyvää tutkimusta ja pohdintaa, jotta voin paremmin ymmärtää Meiji-kauden kehitystä. En käsittele Meiji-kauden jälkeistä aikaa, mutta sen rooli nationalismiin nousussa suhteessa bushidoon on tärkeä huomioida etenkin toisen maailmansodan tapahtumien kannalta. Inspiraation tutkimukseeni sain luettuani Ville Sarkamon väitöskirjan karoliinien sotuarvoihin liittyen.¹ Sarkamo lainaten, käytän tutkimuksen aikana käsitteitä *soturi* ja *sotilas* synonyymimaisesti, vaikkakin soturi käsite kuvaa konnotaatioidensa osalta paremmin samurailuokkaa, kun taas sotilas kuvaa paremmin tavallista rivisotilasta. En kuitenkaan aseta mitään selvää rajaa käsitteiden välille.²

Alkuperäislähteenä käytän pääsääntöisesti japanilaisen kirjoittajan ja diplomaatin Inazo Nitoben vuonna 1899 julkaisemaa englanninkielistä kirjaa *Bushido: The Soul of Japan*, jonka tarkoituksena oli avata bushidoa ulkopuolisille ja etenkin länsimaalaisille.³ Nitoben oma suhtautuminen kansainvälisyyteen ja kansallisuuteen oli tutkija Olavi Fältin mukaan hyvin ristiriitainen, mikä havainnollistaa erinomaisesti Nitoben asemaa kulttuurien välisenä toimijana. Nitoben kirja herättikin suurta maailmanlaajuista kiinnostusta, innostusta ja pelkoa japanilaista kulttuuria kohtaan

¹ Sarkamo, Ville 2011. Karoliinien soturiarvot: kunnian hallitsema maailmankuva ruotsin valtakunnassa 1700-luvun alussa.

² Sarkamo 2011, 13.

³ Nitobe, Inazo 1899/1905. *Bushido: The Soul of Japan*.

voittoisan Venäjän-Japanin sodan jälkeen, minkä vuoksi kirja toimii hyvänä lähteenä bushidon ymmärtämisen osalta sen ajan näkökulmasta. Nitobe oli pienestä pojasta lähtien perehdytetty samuraitraditioon, sillä hänen esi-isänsä olivat Nambun pohjoisen klaanin feodaaliherran alaisia. Nitobe omisti kirjansa bushidosta enolleen, joka oli Nitoben sanoin opettanut hänet kunnioittamaan syvästi menneisyyttä ja samuraiden tekoja, kuten Fält mainitsee. Samuraitradition ohella, Nitobe oli nuoresta pojasta lähtien oppinut englantia ja tutustui kristinuskoon yliopistossa. Hän lopulta kääntyi kristityksi ja meni opiskelemaan Yhdysvaltoihin, sekä nai amerikkalaisen vaimonsa Maryn. Tämän lisäksi Uemura Masahisan ajatus siitä, että bushido tarjosi mahdollisuuden yhdistää isänmaallisuuden vieraan uskonnon harjoittamisen kanssa luultavasti, inspiroi Nitobeä hänen kirjansa osalta.⁴

Käytän myös Kinya Tamarun vuonna 1912 julkaistua kirjaa kenraali Maresuke Nogista, jonka tarkoituksena on havainnollistaa Bushidon ideaalien manifestoitumista Nogin toiminnan osalta Meiji-kaudella. Yritän sovittaa etenkin Inazo Nitoben kirjoituksia bushidosta ja Kinya Tamarun kirjoituksia Nogista historiallisen muutoksen kontekstiin: Miten bushidolle tyypillisesti yhdistetyt piirteet tai eriävät näkemykset heijastuivat Meiji-Restauraation (1868–1912) muutoksen aikana. Nogi on taustansa vuoksi erinomainen tarkastelun kohde bushidon osalta ja Tamarun lähteenä erinomainen Nogin osalta, sillä Tamarun retoriikka ja kirjoitukset tuovat esille Nogiin kohdistuneen ylistyksen ja ihailun, mikä heijastaa sen ajan yleistä narratiivia Nogista. Tuon satunnaisesti myös esille muiden merkittävien ”bushido-teoreetikoiden” ajatuksia tutkimuskirjallisuuden kautta. Nitoben ja Tamarun teoksien ohella käytän apunani tutkimuskirjallisuutta, joista etenkin Oleg Beneschin teos *Inventing the Way of the Samurai*, toimii erinomaisena tutkimuspohjana ja tiedon lähteenä.⁵ Tutkimukseni on kvalitatiivinen ja metodologiana toimii alustavasti ja passiivisesti lähiluku, jonka avulla yritän mahdollisimman tarkasti analysoida ja selvittää bushido -aatteen ydintä sekä sen ”elävää” luonnetta historiallisen muutoksen seurauksena, suhteessa Nitoben ja Tamarun kirjoituksiin.

Tarkempana metodologisena pohjana käytän lähiluvun lisäksi etenkin historiantutkijan Eric Hobsbawnin metodologista asetelmaa ”keksitty traditio” (invention of tradition), jossa kulttuuriperinteitä, tapoja ja normeja tarkastellaan hyvin kriittisesti. Kriittisyydellä tarkoitan

⁴ Fält, Olavi 2016. Bushido: silta yli Tyynenmeren?

⁵ Benesch, Oleg 2014. *Inventing the Way of the Samurai*.

Nitoben väitteiden, kielenkäytön ja oletuksien kyseenalaistamista muun historiallisen tutkimuksen pohjalta. Toisin sanoen, pyrin metodologiani avulla analysoimaan, kyseenalaistamaan ja tarkastelemaan kriittisesti Nitoben ja Tamarun väitteitä ja narratiiveja. Tutkija Oleg Benesch käyttää kyseistä metodologiaa omassa tutkimuksessaan ja tutkija Stephen Vlastos käyttää kyseistä metodologiaa tarkastellessaan Japanin uskontoja.⁶ Tavoitteenani on luoda vuoropuhelua lähteideni ja tutkimuskirjallisuuden välille. Tämän pohjalta haluan luoda omia tulkintoja ja havaintoja, jotka erottuisivat esimerkiksi Beneschin tutkimuksesta. Metodologia mahdollistaa bushidon tarkastelun monesta eri näkökulmasta: Monet tutkijat asettavat bushidon Japanin ”kansalliseksi ideologiaksi”, kun taas bushido-teoreetikot tulkitsivat bushidoa japanilaisen yhteiskunnan moraalipohjana tai soturiluokan elämänohjeena. Bushidoa voi siis tarkastella monesta eri näkökulmasta, mikä tulee tutkimuksessani myös esille. Bushidon moninaisen luonteen seurauksena, siihen kohdistunut diskurssit ja eri näkökulmat tekevät siitä hyvin laajan tutkimuskohteen, enkä siksi pysty omassa tutkimuksessani huomioon kaikkea. Siksi yritän keskittyä olennaiseen ja avaan bushidon historiaa yleisesti niille, jotka eivät ole siihen sen tarkemmin perehtyneet.

Kielenkäyttöä ja ”puhetekojä” analysoitaessa sekä tulkittaessa on kuitenkin otettava huomioon tutkimusasetelmallisia ja lähdekriittisiä yksityiskohtia - etenkin identiteetin, tulkinnan, ideologian ja taustan suhdetta kieleen ei voi aliarvioida. Puhetekojen osalta on tärkeä ymmärtää tiedonjaon kaksipuolisuus: ajatuksia ilmaistaan puhumalla, mutta yhtä tärkeä osa on myös vastaanottajan tulkinta. Puheteot voidaan liittää myös toimintaan, sillä niiden tarkoituksena implikoida toimintaa jossain suhteessa.⁷ Kielenkäyttö ja argumentointi taas perustuu valintoihin ja käsitteiden kilpailuun, jotka eivät ole kulttuurillisesti satunnaisia. Näihin valintoihin vaikuttaa historialliset traditiot, sosiaaliset konventiot, kulttuuriset trajektorit ja ideologiset viitekehykset, jotka rajoittavat ja ohjaavat käsitteiden loputtomia mahdollisia merkityksiä, joita käsite voisi mahdollisesti merkitä.⁸ Kielenkäytöllä pyritään olennaisesti vaikuttamaan kuulijan näkemyksiin ja ajatuksiin. Tämä kohdistuu myös Tamarun ja Nitoben, mutta myös muiden tutkijoiden kirjoituksiin bushidosta, sen alkuperästä, sekä tutkijoiden metodologisesta asettelusta, joita tulisi myös tarkastella kriittisesti. Nitoben ja Tamarun puhetekojä analysoitaessa on myös tärkeä huomioda niiden kohderyhmät, sekä

⁶ Katso Hobsbawn, Eric 1983/2012. *Invention of Tradition*; Benesch, Oleg 2014; Vlastos, Stephen 1998. *Mirror of Modernity*.

⁷ Perelman, Chaim 2014. *Realm of Rhetoric*.

⁸ Freedon, Michael & Steinmetz, Willibald. 2017, 118–139. *Conceptual history in the European space; Conceptual History, Ideology and Language*.

muut tulkinnat, koska ne ovat keskeisiä puhetekojen osalta. Huomioin kuitenkin sen, että meritoituneet bushidon tutkijat omaavat paljon laajemman taustan ja ymmärryksen bushidon osalta, sekä Meiji-restauraatioon liittyvistä lähteistä sekä taustasta, minkä vuoksi kannustan kiinnostuneita perehtymään muuhun tutkimukseen tarkemmin tarvittaessa.

2. Mikä on *bushido*?

Bushidon etymologiset juuret johtavat sanoista ”bushi” (= soturi) ja ”do” (= tie), mikä suorana käännöksenä käytännössä tarkoittaa ”soturin tietä”. Tunnetun japanilaisen diplomaatin ja ajattelijan Inazo Nitoben mukaan, bushido etiikkana olivat ne yhteiskunnan olosuhteet, jotka nostattivat bushidon esiin, ja lopulta hävisivät.⁹ Ajallisesti Nitobe luultavimmin viittaa ”yhteiskunnan olosuhteilla” Meiji-kautta edeltäneeseen feodaaliseen Bakufu -vallan aikaan. Hänen mukaansa jotkin symboliset ”kaukaiset tähdet” olivat, ja ovat tähän päivään asti ohjanneet yksinomaan japanilaista yhteiskuntaa, millä hän oman tulkintani mukaan viittaa bushido-aatteen moraalikoodistoon. Hän puhuu ”ritarillisuuden loistosta”, joka edelleen ohjaa nykyisen japanilaisen yhteiskunnan moraalista tietä.¹⁰ Bushido oli toisin sanoen tietynlainen moraalipohja eli Nitoben sanoin ”Japanin Sielu”, aivan kuten kristinusko lännessä. Bushidon moraalieettiseen luonteeseen Nitobe viittaa vahvasti kirjassaan, minkä vuoksi on tärkeä huomioida Nitoben oma tausta kristittyinä, ja paljon länsimaista vaikutteita saaneena henkilönä. Nitoben kirja sai Japanissa hyvin kylmän vastaanoton ja kirjaa etenkin kritisoitiin sen historiallisen kontekstin virheellisyydestä. Oleg Beneschin mukaan, historioitsija Tsukada Sokichi kritisoi Nitobea ”historiallisesta tietämättömyydestä”.¹¹ Siksi käsittelen Nitoben kirjoituksia aatteellisesta näkökulmasta, ottamalla huomioon historiallisen kontekstin muiden tutkijoiden kirjoituksista.

Tutkija Oleg Benesch väittääkin, että bushido oli luonteeltaan hyvin monimuotoinen konstruoitu aate, mikä oli seuraus metafyyisistä ”nostalgisesta aktivismista” entistä soturiluokka kohtaan. Beneschin mukaan siis kaikki modernit ”bushido teorit” olivat Meiji-aikakautena kehitettyjä teorioita, joilla ei ole suoraa yhteyttä Meiji-kautta edeltäneeseen aikaan, mikä teki bushidosta ”keksityn tradition”.¹² Samantapaisen argumentin nosti aikaisemmin esille myös toinen

⁹ Viitataan tällä feodalistisen yhteiskunnan olosuhteisiin, kuten samuraiden ylläpitämään valtaan ja järjestykseen.

¹⁰ Nitobe, Inazo 1899. *Bushido: The Soul of Japan* (s.1-7)

¹¹ Benesch 2014; Fält 2016.

¹² Benesch, Oleg. 2014, 8. *Inventing the Way of Samurai: Nitoben lisäksi muita merkittäviä bushido-teoreetikkoja olivat esimerkiksi Inoue Tetsujiro ja Yamaga Soko.*

tutkija G. Cameron Hurst, jonka mukaan oli virheellistä kutsua bushidoa normatiiviseksi systeemiksi, mikä koostui eettisestä koodistosta eli moraalipohjasta, joka olisi verrattavissa esimerkiksi kristinuskoon. Hän samalla kuitenkin myöntää, että Nitoben esille tuomat bushidolle ”tyypilliset” piirteet kuten kunnia, uskollisuus, oikeudenmukaisuus ja rohkeus olivat mahdollisesti merkityksellisiä samurailuokan toiminnassa.¹³ Näitä ideaaleja painotettiin Meiji-kaudella, mitä tulevat kansallissankarit, kuten Kenraali Maresuke Nogi (1849–1912) seurasivat. Nogi teki keisarin kuoltua rituaali-itsemurhan (Junshi), joka tekona symbolisoi bushido-aatteen ideaaleja.¹⁴

Beneschin ja Hurstin argumenteista huolimatta, esimodernin Japanin ”romantisoidusta” samuraiden tiestä tulee esille useita diskursseja. Mikä sitten siis oli bushido aatteen ydin tai olemus esimodernissa Japanissa? Tutkija Karl Fridayn mukaan se oli lyhyesti sanottuna nuori soturikuolema. Kuolema ei ollut jotain, mitä samurain tuli välttää, vaan sitä syvästi toivottiin, etsittiin ja tavoiteltiin uskollisesti. Tämä oli myös japanilaisten keisarillisen armeijan sotilaiden keskuudessa hyvin vaikutusvaltainen aate, joka johti itsensä Yamamoto Tsunemoto tunnetusta teoksesta *Hagakure* (1716). Haluan nostaa Fältin artikkelista esille Hagakuren alkusanat, jotka kuvaavat hyvin soturikuoleman merkitystä: ”Samurain tie on löydettävissä kuolemasta. Jos hänen on valittava kuolema tai elämä, niin heti on valittava kuolema. Se ei ole erityisen vaikeaa. Ole päättäväinen ja ryhdy toimeen.”¹⁵ Soturikuoleman merkitys nousee esille myös Tamarun kirjoituksista, jossa Tamarun sanoin Nogi oli suhtautunut tyynesti omien lastensa kuolemaan sodassa. Tamarun sanoin Nogi kommentoi oletetusti sotilaiden kuolemaan näin:

“He used to say, " A true soldier should die in harness. Look at the son of Masashige, the model veteran soldier and patriot, who frail as he was, wished to die in the field, and fought so gallantly and achieved so brilliant a success before he fell in battle. This is what we should aim at indeed.”¹⁶

Toinen merkittävä piirre oli epätsekkyys ja absoluuttinen uskollisuus omaa herraa (*daimio*) kohtaan, minkä myös Nitobe mainitsee useasti, ja mikä tulee esille modernissa Japanissa

¹³ Hurst, G. Cameron. 1990. “Death, Honor, and Loyalty: The Bushidō Ideal.

¹⁴ Tamaru, Kinya 1912. General Nogi, His Personality, His Death.

¹⁵ Fält 2016.

¹⁶ Tamaru 1912, 14.

uskollisuutena valtiota ja keisaria kohtaan. Tutkija Karl Fridayn mukaan myös tämä ajatus oli hyvin romantisoitu ja ideaalinen, koska todellisuudessa samuraiden ja herrojen liitto perustui laajalti yhteisiin intresseihin Meiji-kautta edeltäneellä Edo-kaudella, ja loikkaukset vastapuolelle taisteluiden aikana olivat mahdollisia, jos tilanne sitä vaati.¹⁷ Tämän saman ajatuksen toi esille historioitsija ja diplomaatti George Sansom, jonka mukaan Edo-kauden samurailta todellisuudessa haluttiin käytännöllisiä kontribuutioita vallitsevalle hallitukselle, eikä vahvaa lojaalisuutta. Tämän vuoksi samurailta vaadittiin tottelevaisuutta ja sitkeyttä, joiden ylläpitämiseen ei tarvittu ”filosofisia hyveitä”.¹⁸

Kolmas merkittävä piirre oli kunnia, joka nousee esille Tsunemoton ja Nitoben kirjoituksissa. Samuraille oli hyvin tärkeä pitää sanansa säilyttääkseen kunniansa ja asemansa, koska samuraiden sanoilla oli Nitoben mukaan paljon painoarvoa (*bushi no ichi-gon*).¹⁹ Kunnian ohella Nitobe mainitsee suoraselkäisyyden, joka on Nitoben mukaan tapa toimia järjen mukaisesti, ilman epäröimistä: Kuolla, kun on sen aika ja iskeä, kun on sen aika. Nitobe yrittää kuitenkin samalla erottaa bushidon sen militaristisesta luonteesta yhdistämällä bushidoon hyväntahtoisuuden, ystävällisyyden ja etikettien merkityksen liittyen runojen, musiikin ja teeseremonioiden (*cha-no-yu*) merkitykseen samuraiden kulttuurissa.²⁰ Kyseiset tavat ja piirteet toimivat Nitoben mukaan vastapainona despotismille ja estivät yhteiskunnan rappeutumista militarismiin.²¹ Tämä kytkeytyy melko vahvasti muihin vähemmän merkittäviin bushidon piirteisiin, kuten kohteliaisuuteen ja kohtuuteen, jotka nousevat esille esimerkiksi kenraali Ngin osalta. On kuitenkin samalla muistettava, että todellinen muutos näkyi japanilaisessa yhteiskunnassa samurailuokan lopulta hävittyä sisäisten kamppailujen seurauksena (Boshin sota 1868–1869 ja Satsuman kapina 1877), eikä kaikki ajatukset esimodernin aikojen aatteista olleet pelkkiä idealisoituja perinteitä, vaan näkyivät myös konkreettisesti modernissa japanilaisessa yhteiskunnassa.

Siksi on ymmärrettävä laajempi konteksti japanilaisten perinteiden osalta, jotka olivat vahvasti saaneet vaikutteita konfutselaisuudesta, buddhalaisuudesta, shintolaisuudesta, sekä muista merkittävistä Aasian uskonnoista (myös kristinusko), miktä olivat hyvinkin merkittäviä japanilaisen

¹⁷ Friday, Karl F. 1994. “Bushidō or Bull?”

¹⁸ Sansom, George. 1963, 91. A History of Japan 1615–1867.

¹⁹ Nitobe 1899/1905, 62–63.

²⁰ Nitobe 1899/1905, 23.

²¹ Nitobe 1899/1905, 35–49.

yhteiskunnan ja sosiaalisen järjestyksen kannalta eri aikakausina. Esimerkiksi uuskonfutselaisuus Edo-kaudella ja korealaisen uuskonfutselaisen filosofin Yi Toegyen kirjoitukset olivat hyvin merkittäviä Japanissa, Hideyoshin Korean invaasion jälkeen, jolloin Toegyen tekstit saapuivat Japaniin. Uuskonfutselainen doktriini piti sisällään bushidoon liitettyä moraalikoodistoa. Merkittäviksi hyveiksi luokiteltiin lojaalisuus, velvollisuus ja työteliäisyys. Uuskonfutselaisuus heijastui viiden erilaisen suhteen muodossa (hallitsija – hallittu, isä – poika, puoliso – vaimo, vanhempi – nuorempi ja ystävä – ystävä), jotka näkyivät myös japanilaisessa yhteiskunnassa.²² Tämän lisäksi, tutkija Kaiten Nukartiyen on kirjoittanut zen-buddhalaisuuden ja samuraiden tapojen samankaltaisuudesta. Zen-buddhalaisuus muodosti yleisesti laajan hengellisen pohjan samuraille ja bushidolle.²³ Bushido teoreetikkojen mukaan, zen-buddhalaisuuden ja bushidon keskeisenä yhdistävänä tekijänä pidetään ”korkeampia periaatteita” (*taigi meibun*). Etenkin kenraali Maresuke on yhdistetty hyvin vahvasti bushidon zen-buddhalaiseen haaraan.²⁴ Tamarun kirjoitukset vahvistavat tätä näkökulmaa, sillä hän kuvaili Nogia vastuullisena, nöyränä ja keisarille uskollisena sotilaana.²⁵

Myös Nitobe yhdistää buddhalaisuuden ja shintolaisuuden yhdeksi ”bushidon lähteeksi”. Nitobe myös väittää, ettei bushidolle voinut antaa mitään tarkkaa ilmentymisaikaa, vaikka se oli ollut Nitoben mukaan Japanissa Yorimoton (1147–1199) ajasta asti. (Kamakura kauden ensimmäinen shogun).²⁶ Tämä on ristiriidassa eri uskontojen historiallisten trajektorien kanssa: Japaniin Kiinasta ja Koreasta saapuneet uskonnot kuten konfutselaisuus, kasvoivat merkitykseltään Japanissa vasta myöhemmin Yorimoton valtakauden jälkeen. Siksi historioitsija Tsuda Sokichi mukaan, Nitoben olisi pitänyt kirjoittaa kirjansa ”Yamaton sielusta”. Yamato on Japanin historiallinen kutsumanimi, mikä viittaa Japanin pitkäaikaisiin historiallisiin juuriin.²⁷ Tätä Sokichin ajatusta kulminoii hvvin lainaus Nitobelta: “To us the country is more than land and soil from which to mine gold or to reap grain — it is the sacred abode of the gods, the spirits of our forefathers.”²⁸ Nitoben lainaus tuo esille Japanin erityislaatuisuuden ja esi-isien suuren merkityksen japanilaisissa perinteissä. Kokonaisuudessaan on kuitenkin hyvin vaikea tulkita, mistä lähtien bushidon ja eri uskontojen

²² Jansen, Marius B. 2000. *The Making of Modern Japan*.

²³ Nukariya, Kaiten. 2009. *Zen: The Religion of the Samurai: A Study of Zen Philosophy and Discipline in China and Japan*.

²⁴ Benesch 2014, 135–139.

²⁵ Tamaru 1912, 2–16.

²⁶ Nitobe 1899/1905.

²⁷ Yamato on hyvin vanhoillinen kutsumanimi ja nykyään Japanissa käytetään termiä *nihon*.

²⁸ Nitobe 1899/1905, 1.

yhtäläisyydet saivat alkunsa, ja mikä on niiden historiallinen suhde. Voin kuitenkin todeta, että bushido jakaa tietynasteisia yhtäläisyyksiä eri uskontojen dogmien kanssa, mutta tämä asetelma juuri vahvistaa näkemystä bushidon modernista luonteesta. Se ei voinut olla Yorimoton ajoista asti vallinnut moraalikoodisto, koska monet uskonnot kasvoivat merkitykseltään Japanissa vasta paljon myöhemmin, niin kuin monet tutkijat kuten Benesch ja Sansom väittävät. Siksi bushidon luonnetta tarkasteltaessa on tärkeä ymmärtää Meiji-restauraation historiallinen konteksti, jota käsitellen seuraavaksi.

3. Japani historiallisessa muutoksessa: Meiji-restauraatio ja bushido

3.1 Meiji-vallankumous ja *Sakoku*-ajan loppu

Tokugawan Ieyasun noustua valtaan shoguniksi 1600 Toyotomi Hideyoshin ja Oda Nobunagan jälkeen, alkoi Edo-kausi.²⁹ Edo-kautta kuvasi järjestys, rauha ja isolationismi. Isolationismi ei tietenkään ollut absoluuttista, vaan poikkeuksia myös oli hollantilaisten, kiinalaisten ja korealaisten kauppiaiden osalta, jotka saivat käydä kauppaa Nagasakin satamassa. Myös järjestys Japanin sisällä rikkoutui merkittävästi kertaalleen, kun otetaan huomioon Shimabaran kapina 1637, jossa vastustettiin Shimabaran daimion ”epäsuosittua politiikka kuten veronkorotuksia ja kristinuskon kieltoa. Edo-kauden aikana samurailuokka muuntautui taistelevasta soturiluokasta järjestystä ylläpitävään byrokraattiseen hallintoluokkaan. Tokugawan *bakufun*³⁰ merkittävänä piirteenä oli sen ylläpitämä järjestys ja feodaalinen vallanjako japanilaisten herrojen eli daimioiden kesken, sekä säätyjako, jossa samurailuokka oli korkein auktoriteetti. Samurailuokan pääasiallisen tehtävänä oli johtaa muita esimerkillään, minkä vuoksi samuraisetikettiä pidettiin japanilaisen moraalipohjan edustajana. Tokugawa-kaudella alkoi myös ilmestyä ensimmäistä kirjallisuutta bushidoon liittyen, kuten Yamaga Sokon kirja soturiopeista (*Bukyo shogaku*) ja Yamamoto Tsunemoton kirja *Hagakure*, jota on Fältin mukaan ”samuraiden raamatuksi”³¹. Shogunin, samuraiden ja daimioiden valta-asema alkoi kuitenkin vähitellen heikentyä 1800-luvun puolivälissä, johon Nitobe viittaa myös useasti kirjassaan, kun hän kirjoitti bushidosta ”vanhan Japanin luomuksena, joka edelleen toimi uuden aikakauden ohjaavana perustana”³². Meiji-vallankumous ja sisällissodat Tokugawan bakufun ja Meiji-hallituksen välillä, kuvasivat Japanin siirtymää uuteen aikakauteen.

²⁹ Shogun toimi Edo-kaudella *de facto* Japanin hallinnon johtajana ja keisari oli vallassa *de jure*, vaikkakin vain seremoniaalisesti.

³⁰ Katso Jansen 2000: Shogunaatti ja Bakufu molemmat viittaavat shogunin johtamaan hallintoon.

³¹ Fält 2016.

³² Nitobe 1899/1905, 172-173.

Ymmärtääksemme tarkemmin Japanissa tapahtunutta yhteiskunnallista ja rakenteellista muutosta, sekä *bushidon* nousua Japanin kansalliseksi ideologiaksi, käsittelen lyhyesti Japanin sisäpoliittisen tilannetta ja sen ”kriisiä”. *Sakoku*-ajan, eli isolationismin ajan loputtua ja kommodori Perryn saavuttua Kanagawaan 1853, monet vanhat shogunin ja samuraiden vallan ajan perinteet hylättiin tai ne alkoivat vähitellen muotoutumaan uudelleen japanilaisessa yhteiskunnassa, minkä seurauksena ”uusi moderni Japani” alkoi muodostua. Myös bakufun ja keisarin vallan yhdistämistä ehdotettiin (*Kobu-battai*) Tätä aikakautta kutsuttiin ”*Bakumtasuksi*” (1854–1869), jota seurasi kansainvälistymisen aika ”*Kokusaika*”. Bakumatsu aikakausi huipentui Choshun kapinoihin 1864 ja 1866, jotka bakufu kukisti, sekä Boshin sotaan (1868–1869), jossa shogun Yoshinobu/Keiki Tokugawan joukot ottivat yhteen keisarillista armeijaa johtaneen Saigo Takamorin joukkojen (*ishin shishi*) kanssa ja kukistivat shogunaatin Toba-Fushimin taistelussa. Täten myös Japanin poliittinen järjestelmä alkoi vähitellen siirtyä parlamentarismiseen suuntaan, kaksikamarisen parlamentin muodossa.

Tokugawan bakufu ei siis pystynyt enää ylläpitämään yli 200-vuotta vanhaa valta-asemaansa feodalismien rappeutuessa ulkopuolisten valtojen taloudellisten, ja poliittisen paineiden alla.³³ Myös sisäisesti hallinto oli hyvin jakautunut, eikä vahva uskoa vallitsevan vallan säilymiselle ollut. Eriasteiset talonpoikaiskapinat ravistelivat maaseutua ja joukko herrattomia samuraita eli *ronineita* terrorisoi eri alueilla. Esimerkiksi Satsuman ja Choshun alueilla paikalliset hallitukset ottivat yhteen ulkovaltojen kanssa 1860-luvulla, Kioton keskushallituksen puolesta, mikä kertoi sisäisten, sekä ulkoisten konfliktien realistisesta mahdollisuudesta. Vielä 1800-luvun alkupuolella bakufun valtaa ylläpiti *shinsengumi* ryhmä, joka toimi tietynlaisena erityispoliisijoukkona. Shinsengumi koostui samuraista, mutta se hyväksyi jäseniä samurailuokan ulkopuolelta, mikä kertoo Tokugawan bakufun yrityksistä säilyttää valta-asemansa uudistamalla vastahakoisesti toimintatapojaan ja järjestelmää.³⁴ Meiji-restauraatio symbolisoi uuden ajan alkua, mikä tulee esille myös lisääntyvässä bushido keskustelussa ja teorioissa, kun ulkovaltojen uhka kasvoi. Marius B. Jansen kuvasi erinomaisesti restauraation roolia tältä osin: “The restoration itself was a coup, and the revolution was still yet to come. It was a crisis of foreign presence that provided the explosives for bakufu’s demise.”³⁵ Vastarintaa restauraatiolle esiintyi vielä 1870-luvun loppupuolella, kun liian nopea

³³ Nobutaka, Ike 1948. *Western Influences on the Meiji Restoration*.

³⁴ Jansen 2000, 331.

³⁵ Jansen 2000, 331-332.

uudistusten toimeenpano ja uudistusten suuri määrä aiheutti Japanissa vastareaktioita, joka manifestoi itsensä vuoden 1877 Satsuman kapinan muodossa, jossa Saigo Takamorin johtamat konservatiiviset Satsuman joukot lopulta kukistettiin. Huomionarvoista on se, että kenraali Nogi taisteli Satsuman joukkoja vastaan omasta samurai- taustastaan huolimatta, jota käsittelen myöhemmässä kappaleessa tarkemmin. Nogi ei ollut ainoa laatuaan, vaan monet samurailuokan jäsenet nojautuivat vähitellen keisarillisen bushidon puolelle.

3.2 Uudet samurait: Tokugawa bakufun ja keisarillisen armeijan sotilaat

Boshin sota edeltävänä aikana, Japani oli kokea sotilaallisesti suuria muutoksia. Maa alkoi vähitellen ”länsimaistua” sen rakenteen, aseiston ja taktiikkojen perusteella. Tämä johtui laajalti uudesta teknologiasta, mikä johti yhteiskunnalliseen rakennemuutokseen, kun länsimaisia vaatteita ja kulkuvälineitä myös levisi Japaniin. Armeijan osalta, etenkin kiväärisotilaiden suosio alkoi kasvamaan jo 1840–1860-luvuilla ja etenkin länsimailta vaikutteita saaneen Takashiman koulun merkitys näkyi japanilaisissa armeijoissa.³⁶ Uudistukset koskivat myös valtaa vastahakoisesti pitänyttä Tokugawan-shogunaattia, joka yritti säilyttää valtaansa erilaisilla uudistuksilla, kuten yrityksenä luoda valtiollinen armeija yhdistämällä eri vasalliansa armeijat, ulkoisten ja sisäisten uhkien kasvaessa.³⁷ Aatelittomille sotilaille annettiin tilapäisiä soturiarvoja (*buke hokonin*), mikä rikkoi keskeistä Tokugawa-hallinnon piirrettä erottaa soturit (*Bushi*) ja maallikot (*Heimin*) toisistaan. Siksi soturiarvo säilyi vain sotilaspalvelun ajan, ja kuitenkin suurin osa armeijan jaostoista koostui ylempiarvoisista samuraiklaanien jäsenistä, joista käytettiin termiä ”*Shizoku*”.³⁸ Samurailuokka sivuutti tavallisten kansalaisten arvon sekä tietotaidon, koska samurait näkivät heidät alempiarvoisina subjekteina, joita piti vahtia. Tämän asetelman vuoksi monet bakufun parhaat yksiköt eivät olleet taisteluissa mukana ”sisällissotien” aikana, vaan vahtivat tavallisia kansalaisia. Shogunin valtaa haastoi 1860-luvulla Choshun alueella muodostunut japanilainen militia (*Shotai*), joka koostuivat suurimmalta osin tavallisista sotilaista. Shotai ryhmät halusivat uudistaa vanhaa sotilaallista järjestelmää, mutta samalla puolustivat Japanin eristäytymistä muusta maailmasta ja ulkomaalaisten karkoittamista maasta (*Sonno joi – aate*).³⁹ Tämän lisäksi bakufu ja

³⁶ Jaundrill, Collin 2016 käytti kirjassaan termiä ”musket soldier”, joka luultavasti kuitenkin viittaa uudistuneempaan aseteknologiaan kuten kivääreihin, jonka vuoksi käytän termiä kiväärisotilas.

³⁷ Vastahakoisuus johtui Tokugawa bakufun sisäisiä ongelmista: Vahvaa tahtoa ylläpitää valtaa ei enää ollut Tokugawan sisäpiirissä.

³⁸ Shizoku termi voidaan tulkita Kazoku termin vastakohtana. Shizoku termi viittasi eritoten ylempiarvoisten perheiden pitkään ja arvostettuun sukuperään.

³⁹ Jaundrill, Collin 2016, *Samurai to Soldier: Remaking Military Service in Nineteenth-Century Japan*

keisarin johtama Meiji-hallinto yrittivät kuitenkin ylläpitää kahta Tokugawa-ajan armeijapalveluksen pilaria: maa-alueiden armeijoita ja sotureita, jotka täyttivät niiden rivit. Molemmissa kuitenkin epäonnistuttiin, mikä johti uudistuksiin. Vanhaan yritettiin siis edelleen nojautua hyvin vahvasti.⁴⁰

Kuva 3.1. Kohti Choshua 1865.

Uudistunut Shogunin armeija marssii kohti Choshua kukistaakseen siellä alkaneen kapinan. Kuva edustaa perinteistä japanilaista puupiirospainostaidetta.⁴¹

Soturiluokan ja maallikoiden erottaminen toisistaan, sekä molempien hallintojen konservatiivinen luonne osoittivat sen, että soturin arvonimellä oli edelleen suuri metafyyminen merkitys, vaikka samurailuokka itsessään menetti merkitystä japanilaisessa yhteiskunnassa, mikä tulee vahvasti esille myös Nitoben kirjoituksissa: “The character which Bushido stamped on our nation and on the samurai in particular, cannot be said to form "an irreducible element of species," but nevertheless as to the vitality which it retains there is no doubt.”⁴². On kuitenkin otettava huomioon bushidon

⁴⁰ Jaundrill 2016, 74-75.

⁴¹ Jaundrill 2016, 131. Dress Rehearsal: The Satsuma Rebellion. Utagawa Hiroshige II, Mishima, from the series Fifty-Three Stations of the Fan (Suehiro gojusanji). 1865.

⁴² Nitobe 1899/1905, 171.

konstruoitu luonne, mikä kyseenalaistaa Nitoben väitteet bushidon vanhasta alkuperästä. Oleellista kuitenkin on se, että japanilaisessa yhteiskunnassa ja useiden intellektuellien keskuudessa bushidon pitkä historiallinen alkuperä tulkittiin päteväksi, tietyistä kriittisistä japanilaisista intellektuelleista huolimatta. Soturin arvonimen metafyyysisestä merkityksestä kertoo myös se, että monet japanilaiset upseerit pitivät mukanaan *katana*-miekkää, mikä symboloi samuraiden auktoriteettia yhteiskunnassa. Katana symbolisoi auktoriteettia armeijan upseerien osalta Meiji-restauraation jälkeenkin, vaikka julkisesti katana-miekkää ei saanut pitää esillä vuoden 1876 uudistuksien jälkeen, johon mennessä vanha samurailuokka oli menettänyt asemansa. Tästä huolimatta katana-miekka säilyi soturin symbolina. Tätä kuvasi Nitobe myös hyvin vahvasti kirjassaan: “What he carries in his belt is a symbol of what he carries in his mind and heart, — loyalty and honour. The two swords, the longer and the shorter, — called respectively daito and shoto or katana and wakizashi, — never leave his side.”⁴³

Vaikka eri osapuolilla kuten Tokugawan samurailta, Meijin-hallituksen sotilailta, shotai-ryhmillä ja intellektuelleilla oli erilainen näkökulma soturiarvoista tai soturien ja maallikkojen erottelusta, käsitys ”soturillisuudesta” ilmentyi minun mielestäni melko samanlaisena eri osapuolien keskuudessa. Soturillisuudella viitataan tässä tapauksessa isänmaallisuuteen ja patriottisuuteen, johon Nitobe viittaa Kiinan ja Japani välisen sodan osalta: “The physical endurance, fortitude, and bravery that ”the little Jap” possesses, were sufficiently proved in the Chino-Japanese war. Is there any nation more loyal and patriotic ?”⁴⁴ Vuoden 1882 keisarillisessa ilmoituksessa armeijalle julistettiinkin, että bushidon piti olla reflektio koko Japanin yhteiskunnasta, tarkoittaen sitä, että soturiarvot tulisi olla japanilaisuuden keskiössä olevana yhdistävänä homogeenisena tekijänä.⁴⁵ Tämä nostaa esille bushidon militaristisen luonteen koko Japanin yhteiskunnan tasolla, mitä Nitobe ja muut länsimaailta vaikutteita saaneet intellektuellit vastustivat hyvin vahvasti. Kiinnostavaa tältä osin on, että Nitobe nostaa Satsuman nationalistisen kansallishenkensä ja koulutuksen lisäksi rakkauden musiikkiin, mikä loi vastapainoa sen taisteluhenkisyydelle.⁴⁶ Hän siis hyväksyi kansallishenkisyyden, joka oli oletetusti japanilaisen armeijan ja yhteiskunnan ydin, mutta vastusti militarismia, mikä oli yleistä länsimaista vaikutteita saaneilta intellektuelleilta. Tämän vuoksi

⁴³ Nitobe 1899/1905, 132.

⁴⁴ Nitobe 1899/1905, 176.

⁴⁵ Friday 1994.

⁴⁶ Nitobe 1899/1905.

haluan seuraavaksi lyhyesti tarkastella länsimaiden vaikutteita Japanin yhteiskunnallisen muutoksen osalta, johon olen jo viitannut muutamaan otteeseen Meiji – restauraation osalta.

3.3 Länsimaiset vaikutteet, Meiji-restauraatio ja bushido

Länsimaiden vaikutusvallan seurauksena Japani alkoi muuttumaan hyvin nopeasti; teknologinen kehitys, feodaalisen järjestelmän hajoaminen, länsimaiset tavat ja vaatetus, sekä yhteiskunnan uudelleen järjestäytyminen *bakufua* johtaneen *shogunin* ja samuraiden ympäriltä, keisarin palvontaan ja modernin byrokraattisen armeijan ympärillä. Lisäksi länsimaiden merkitys heijastui Meiji-ajan intellektuelleihin ja merkittäviin henkilöihin, kuten Inazo Nitobeen, Fukuzawa Yukichiin ja ”kolmeen jaloon” eli ”*Ishin no Sanketsu*” (Okubo Toshimichi, Saigo Takamori ja Kido Takayoshi). ”Uusi bushido”, jos sitä siksi voi kutsua, perustui laajalti keisariin kohdistuneeseen palvontaa, valtiolle uskolliseen omistautumiseen ja velvollisuuksien ylläpitämiseen.⁴⁷ Tutkija Beneschin mukaan niin sanottu ”bushido boom” seurasi mukanaan japanilaisten voittoja Kiinan ja Japanin välisestä sodasta 1894–1895 ja Venäjän ja Japanin välisestä sodasta 1904–1905. Voitot demonstroivat japanilaista henkeä, seuranaan japanilaisten sotilaiden uhrautuvuutta ja bushido – henkeä, jota ylistettiin myös länsimaisessa mediassa. Tästä on tutkijoiden kesken käytetty yleisesti termiä ”keisarillinen bushido” (imperial bushido).⁴⁸ Tämä taas nostaa kysymyksen esille, että oliko bushido sittenkin Meiji-kauden luomus, eikä vanhaa historialliseen perinteeseen pohjautuva aate? On tärkeä myös huomioda, että länsimaat olivat yleisesti saaneet Japanista hyvin pitkään hyvin positiivisen mielikuvan, mikä pohjautui esimerkiksi lähetyssaarnaajien, kuten Francis Xavierin (1549) positiivisiin lausuntoihin. Myös kielteisiä näkemyksiä oli, mikä pohjautui paljolti Euroopan ja Aasian vastakohtaisuuteen, jossa Aasia edusti ”tyranniutta ja orjuutta”(orientalismi) ja Eurooppa ”vapautta ja demokratiaa”.⁴⁹

Sakoku-aika ei pelkästään tuonut mukanaan rakenteellista muutosta Japanin yhteiskuntaan. Monet tutkijat yhdistävätkin ”modernin *bushidon*” saamat vaikutteet eurooppalaiseen filosofiseen perinteeseen, mikä ilmenee usein Nitoben kirjoituksissa, jossa hän referoi erilaisia länsimaisia tapahtumia ja ajattelijoita. Bushido yhdistetään useiden tutkijoiden osalta viktoriaanisen Englannin kulttuuriperinteeseen ja ”ritarikoodistoon”. Tämä tulee esille myös Nitoben omissa kirjoituksissa,

⁴⁷ Katso Jansen, Marius B. 2000 Making of Modern Japan tai Meyer, Milton. 2009. Japan: A Concise History History.

⁴⁸ Benesch, 2014, 76.

⁴⁹ Fält 2016.

jossa hän kirjoittaa ritarillisuudesta ja ritareista bushidon kontekstissa:””Bushido, then, is the code of moral principles which the knights were required or instructed to observe It is not a written code ; at best it consists of a few maxims handed down from mouth to.””⁵⁰ Myös kristinuskon uudelleen nousemista Japanissa painotettiin länsimaisessa mediassa, mikä perustui isolationismin aikakauden loppumiseen ja täten länsimaisiin vaikutteihin.⁵¹ Vertaukset ritarillisuuteen ja läntiseen kulttuuriperinteeseen oman tulkintani mukaan vahvistavat entisestään bushidon modernia konstruoitua luonnetta, jos otetaan huomioon konteksti koko maailman, ja etenkin Euroopan kaoottisen 1800-luvun osalta.

Samalla Nitobe ei kuitenkaan hyväksy väitettä siitä, että Eurooppa olisi vaikuttanut yksinomaisesti Japanissa tapahtuviin muutoksiin, vaan Japani päätti itse oppia eurooppalaisia käytäntöjä hallinnosta ja teknologisesta kehityksestä.⁵² Benesch kuitenkin mainitsee kirjassaan, että monia bushido teoreetikkoa, kuten Inoue Tetsujiroa yhdisti heidän idolisointinsa länttä kohtaan ja eksessiivinen konservatismi. Toisin sanoen, kuten jo aikaisemmin mainitsin, Japani alkoi vähitellen omaksua länsimaisia käytäntöjä armeijan ja hallinnon osalta, mutta ideologisesti se oli edelleen yleisesti melko konservatiivinen. Konservatiivista ilmapiiriä havainnollistaa *sonno joi* -aate, joka voidaan liittää bushidolle tyypillisiin ajatuksiin Japanin sielusta ja japanilaisten erityislaatuisuudesta.⁵³ Länsimaistumiseen sai myös paljon kritiikkiä sisäisesti, mikä tuli konkreettisesti esille Satsuman kapinassa 1877. Tältä osin Fält kirjoittaa oivasti konservatiivisen vastarinnan motivaatioista: ”Taustavoimina toimivat tyytymättömyys nykyisyyteen, epävarmuus tulevaisuudesta ja kansallisten rakenteiden ja traditioiden menettämisen pelko länsimaisten kulttuuristen vaikutusten alla.” Myöhemmin bushidoa hyödynnettiin nationalistisen ja militaristisen ideologian (keisarillinen bushido) taistelukeinona länsimaista imperialismia vastaan.⁵⁴ Bushido boomin seurauksena myös länsimainen media alkoi huomioimaan entistä tarkemmin Japania, mikä näkyi myös länsimaisten median käyttämisestä lempinimistä, kuten esimerkiksi amiraali Togo Heihachiron lempinimi ”Idän Nelson”. Kuten lempinimistä voi havaita, Japaniin kohdistuvat kirjoitukset korostivat eurooppalaista kulttuuriperinnettä ja identiteettiä.⁵⁵ En kuitenkaan osaa sanoa, kuinka vahvasti lempinimien merkitys heijastui japanilaisiin, sekä japanilaisiin intellektuelleihin. Japanilaiset kenraalit olivat hyvin merkittäviä samuraihengen narratiivisen

⁵⁰ Nitobe 1899/1905, 1 – 7.

⁵¹ Fält 2016.

⁵² Nitobe 1899/1905, 174.

⁵³ Benesch 2014, 98.

⁵⁴ Fält 2016.

⁵⁵ *ibid.*

luomisen osalta, jonka vuoksi haluan seuraavaksi tarkastella kenraali Maresuke Nogin roolia tältä osin.

4. Kenraali Maresuke Nogi bushidon keskiössä

“General Nogi was not a man to waste words in trying to persuade others, but a man who influenced others by his personality and his actions. He was altogether the type of the perfect soldier. Naturally he was looked up to as their model by the Japanese soldiers.”⁵⁶

Koska voidaan kuitenkin puhua yhteiskunnallisesta murroksesta 1800-luvun tapahtumien seurauksena, niin oletetusti ”vanhasta romantisoidusta” bushido-perinteestä ja samuraiklaanien merkityksestä oli useita jälkiä jäljellä, etenkin vanhempien sotilaiden ja kenraalien joukossa, niin kuin aikaisemmin jo mainitsin, vaikka Satsuma kapina kukistettiin. Kenraali Maresuke Nogi on hyvä esimerkki tästä. Hän oli entisen Choshu-samuraiklaanin alla toiminut ”samurai” ja hänen esi-isänsä olivat olleet Mori-perheen samurai palvelija (*Gokenin*), minkä vuoksi hänen perheensä sisällä oli Saigo Takamoriin kapinoiden aikana hyvin sympaattiset tunteet samuraita kohtaan. Hänen oma veljensä siirtyi taistelemaan keisarinvaltaa vastustaneiden samuraiden puolelle ja pyysi Nogia mukaan, johon Nogi ei lopulta suostunut. Nogin veli kuoli lopulta taistelussa, jossa Nogi oli itse mukana vastapuolella. Nogi asetettiin Japanin arvostetuimman koulun ”*Gakushuin*” rehtoriksi ja hän oli vastuussa prinssi Hirohitoon koulutuksesta. Samalla Nogi salaa tapasi hänen alaisuudessaan palvelleiden kuolleiden sotilaiden perheitä ja lahjoitti suuren osan hänen yksityisestä omaisuudestaan sotilassairaaloille ja muistomerkeille. Monet sanomalehdet paljastivat Nogin tekoja julkisuuteen ja ylistivät Nogia entistä enemmän. Hänestä tuli palvonnan kohde.⁵⁷ Huomionarvoista on se, että Nogi nousi kansallissankariksi jo Venäjän-Japanin sodan (1904–1905) aikana, Japanin Port Arthurissa saavuttaman voiton myötä.

Nogi oli koko uransa aikana hyvin uskollinen Meiji-keisarille ja ”vanhoille perinteille”, minkä vuoksi hän suoritti *Taisho*-keisarin (Meiji) kuoltua vaimonsa kanssa itsemurharituaalin,

⁵⁶ Tamaru 1912, 13.

⁵⁷ Rankin, Andrew 2011, 207: Seppuku: a history of samurai suicide Vertaa Tamaruun 1912: Nogin tausta Gakushuin rehtorina ja prinssi Hirohitoon opettajana.

eli ”*Junshin*”, seuratakseen isäntäänsä vuonna 1912.⁵⁸ Vanhoilla perinteillä viittaa samuraitraditioon ja sen ”korkeampiin periaatteisiin” esimerkiksi kuolemaan ja käytäntöihin liittyen, joita käsittelin aikaisemmassa kappaleessani bushidosta. Nogi jälkeen jättämä runo on tästä hyvä esimerkki, sillä itsemurharituaalin ”seurana” oli perinteisesti tarkoitus jättää jälkeen runo: “The divine lord of the world is gone, in reverence, I shall follow him.” (”Utsushiyo o, Kami sarimashishi, Okimi no, Miato shitaite, Ware wa yuku nar.”)⁵⁹ Kinya Tamaru toteeakin Nogin itsemurhasta näin: “It is the custom in Japan to write a farewell in verse as soon as a person feels that death is certain. General Nogi, in his poem, refers to his determination to follow the Emperor.”⁶⁰ Vaikka Nogin tekoa kuvailtiin laajalti bushidon konkreettisena manifestoitumisena, niin Nogin teko myös paljon kritiikkiä länsimaista vaikutteita saaneilta japanilaisilta intellektuelleilta, kuten kirjailija Ryonosuke Akutagawalta.

Tutkija Andrew Rankinin mukaan *Junshia* oli pitkään kritisoitu vääränä ja tuhlaavaisena tapana. Tokugawan hallitus julkaisi uuden lain vuonna 1663 *junshin* käytäntöä vastaan. Virallisen kiellon poissaolosta huolimatta, herroilta (daimioilta) odotettiin vahvaa paheksuntaa, jotka olivat motivoituneet suorittamaan kyseisen itsemurharituaalin. Herroja varoitettiin siten, että jos hän epäonnistui estämään itsemurharituaalin tapahtumisen, pidettiin häntä vastuussa välinpitämättömyyden ja epäpätevyyyden perusteella. Monet samurait eivät kuitenkaan hyväksyneet tätä kritiikkiä, vaan tulkitsivat tämän hyökkäyksenä soturiarvoja vastaan.⁶¹ Tämä oli myös Nogin kannalta hyvin olennaista, sillä hän oli itse aikaisemmin uhannut tehdä itsemurhan Satsuman kapinassa tapahtuneen virheen seurauksena, mutta Meiji keisari oli lopulta estänyt Nogin aiheet. Tämän vuoksi Nogin tekoa on tulkittu tietynlaiseksi hyvitykseksi hänen aikaisempaa virhettään kohtaan, mikä edelleen vaivasi häntä.⁶² Nogi siis edusti hyvin vahvasti oletettuja vanhoja japanilaisia soturiarvoja, jotka nähtiin myös aikalaisten näkökulmasta ongelmallisina. Tamaru nostaa esille kirjoituksissaan ulkomaalaisten mielipiteitä Nogin itsemurhasta, jotka suurimmalta osin tulkitsivat Nogin itsemurhaa hyvin kriittisesti, etenkin kristillisestä näkökulmasta, mutta

⁵⁸ Muistutuksena: Katso Rankin, Andrew. 2011; ”*Junshin*;” termiä voidaan pitää ”*Seppukun*” alaterminä. *Seppuku* viittaa yleisesti samuraiden itsemurharituaaliin, kun taas ”*Junshin*” viittaa itsemurhaan, jossa samurai seuraa isäntäänsä kuolemaan. Katso Rankin 2011, 95 – 115.

⁵⁹ Englanniksi Rankin 2011, 210: *Seppuku: a History of Samurai Suicide*. Rankin käsittelee myös teoksessaan runojen ja kirjoitusten merkitystä itsemurharituaalin osalta.

⁶⁰ Tamaru 1912, 7.

⁶¹ Rankin 2011, 114.

⁶² Nogin joukot menettivät 14. rykmentin lippunsa taistelujen aikana, millä oli hyvin vahva symbolinen merkitys Nogin maineen ja kunnian osalta, sillä lippua pidettiin keisarin omaisuutena.

ymmärtäväisiä näkemyksiä myös oli. Nogin tekoa liitettiin ”todelliseen japanilaiseen perinteeseen ja japanilaisuuteen”, mikä nostaa edelleen kysymyksen bushidon ja sen elementtien todellisesta historiallisesta luonteesta.⁶³ Yleisesti Nogin teko nähtiin erityislaatuisena ja hieman jopa jälkeenjääneenä Tamarun kirjoitusten perusteella:

”But I can not but doubt whether the junshi is valued by the present Japanese generally whose mind and conduct are steadily being influenced by European ideas. They will surely think it better to serve the new Emperor with the same devotion they felt towards the late Emperor. General Nogi's death must be an extraordinary instance of exceptions.”⁶⁴

Tutkija oleg Benesch myös mainitsee, että kansainvälisellä tasolla Nogin teko edusti monia vanhan järjestyksen ongelmia, jotka vahingoittivat Japanin kehittyvää julkisuuskuvaa ”sivistyneenä yhteiskuntana”. Seppukuun yleisesti kohdistui paljon kritiikkiä anakronistisena tapana, mutta seppukua vastustaneet bushido teoreetikot, kuten Inoue Tetsujiro pitivät Nogin tapausta erityislaatuisena. Etenkin militaristista bushidoa vastustaneet intellektuellit olivat epätoivossa, kun Japani alkoi entistä enemmän muovautua militaristisen bushidon ympärille.⁶⁵ Nogista tuli kuolemansa jälkeen ylistetty kansallissankari, ”uusien samuraiden”, eli japanilaisten sotilaiden esikuva ja bushidon konkreettinen ilmentymä. Tamaru kirjassaan luokin Nogista kuvaa hyvin erityislaatuisena ja esimerkillisenä soturina, joka sympatisoi sotilaittensa kanssa, oli vaatimaton ja käyttäytyi ”stoalaisesti”, niin kuin kappaleeni ensimmäinen lainaus osoittaa. Nogin toimintaa bushidon hyveiden esikuvana kuvaa hyvin Nitoben kuvaus urhollisuudesta: “The spiritual aspect of valour is evidenced by composure — calm presence of mind. Tranquility.”⁶⁶ Nogi yhdistettiin usein aikaisemmin mainitsemani bushidon zen-buddhalaiseen haaraan, mistä kertoo Tamarun kirjoitukset Nogin rakkaudesta luontoon ja etenkin kirsikkakukkapuuhun (*sakura*), joka tavallaan symbolisoi ”japanilaisuutta” ja rakkautta luontoon.⁶⁷ Myös Nitobe yritti erottaa bushidoa sen militaristisesta luonteesta, yhdistämällä bushidoon hyväntahtoisuuden, ystävällisyyden ja etikettien elementit, liittyen runojen, musiikin ja teeseremonioiden merkitykseen samuraiden kulttuurissa. Kyseiset elementit heijastuivat myös Nogin toiminnassa Tamarun kirjoitusten ja

⁶³ Tamaru 1912, 45–55.

⁶⁴ Tamaru 1912, 52.

⁶⁵ Benesch 2014, 156.

⁶⁶ Nitobe 1899/1905, 32.

⁶⁷ Tamaru 1912, 26.

tutkimuskirjallisuuden perusteella. Huomioon otettavaa on kuitenkin se, että kyseessä on osa Nitoben omaa tulkintaa bushidon luonteesta, jota vastaan voi nostaa useita vasta-argumentteja keisarilliseen bushidoon perustuen.

Beneesch nostaa esille Osaka Mainichi Shinvunin kirjoituksen, jossa Nugin itsemurhaa kommentoitiin näin: ”Through General Nogi, junshi became allowable for the first time. If another person had done this, it would be affectation, theatricalism, and a foolish and laughable incident.”⁶⁸ Nogi siis edusti tietynlaista ideaalia, mitä japanilaiselta soturilta odotettiin. Hän myös edusti uuden ja vanhan japanilaisen yhteiskunnan kohtaamispaikkaa, jossa konservatiiviset aatteet olivat edelleen hyvin läsnä, uudistuksista huolimatta. Lisäksi Nugin tapaus mielestäni havainnollistaa esimerkillisesti bushidon modernia luonnetta, joka nousi esille 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa japanilaisten ja länsimaalaisten sanomalehtien, sekä intellektuellien kuten Tamarun luomien narratiivien kautta. Tämä vahvistaa keksityn tradition näkökulmaa, vaikka esimerkiksi *junshi* rituaali-itsemurha voidaan jäljittää hyvin pitkälle historiaan, lähteiden tulkinnasta riippuen.⁶⁹ Nogille rakennettiin oma pyhättö Kiotoon, aivan Meiji keisarin pyhätön lähetyville ja hän edelleen edustaa tietynlaista konservatiivista ideaalia oikeistolaisten ajattelijoiden keskuudessa, mutta hänen perinteestään kiistellään edelleen melko paljon.

5. Päätäntö

Bushidoa voidaan pitää yhtenä merkittävimmistä aatteista Meiji-restauraation jälkeisessä Japanissa. Sen moninaisen luonteen vuoksi, sille on vaikea antaa tarkkaa määritelmää, populaarikulttuurin kuvauksista huolimatta. Bushidoa voidaan tulkita ideologiana, traditiona, moraalikoodistona tai elämäntapaohjeena kontekstista ja lähtökohdista riippuen. Useat tutkimukset ja lähteet kuitenkin viittaavat hyvin vahvasti bushidon ”moderniin luonteeseen”, mikä kyseenalaistaa tiettyjä tulkintoja. Nykyisen tutkimuksen perusteella bushidoa pidetään useiden tutkijoiden keskuudessa ”keksittynä perinteenä”, jolla ei ollut pitkää historiallista taustaa, vastoin Nitoben väitteitä. Nitobe ja useat muut bushido-teoreetikot kuitenkin väittivät vahvasti, että Japanin sielu eli moraalipohja säilyi samana Meiji-restauraation jälkeisistä uudistuksista huolimatta. Nitoben väitteissä bushidon alkuperän ja lähteiden osalta on kuitenkin paljon aukkoja historiallisen kontekstiin pohjautuen. Tutkija

⁶⁸ Beneesch 2014, 156.

⁶⁹ Rankin 2011, 106: Rankin nostaa esimerkiksi esille herra Hosokawa Yoriyukin palvelijan tapauksen vuodelta 1392.

Beneschin mainitsee, että kaikki modernit ”*bushido*-teoriat” olivat Meiji-aikakautena kehitettyjä teorioita, joilla ei ole suoraa yhteyttä Meiji-kautta edeltäneeseen aikaan. Tästä huolimatta, monet ”bushidon elementit” eivät kuitenkaan pelkästään olleet moderneja konstruktioita: Katana-miekka symboloi edelleen keisarillisen armeijan ja Tokugawan armeijan sotureiden auktoriteettia, soturihenkeä ja kunniaa 1800-luvun loppupuolella ja 1900-luvun alussa. Lisäksi uudistuksista huolimatta Japanissa säilyi vahva konservatiivinen ilmapiiiri. Valta ja shogunin ajan armeijapalvelusjärjestelmä haluttiin edelleen säilyttää, vaikka tässä lopulta epäonnistuttiin.

Tokugawan hallituksen sisäiset ongelmat ja ulkovaltojen uhat lopulta johtivat bakufun ja feodalismien rappeutumiseen, jonka seurauksena Tokugawan bakufu kaatui Boshin sodassa 1868–1869. Tokugawan bakufun hajoaminen ja Meiji-hallinnon tuomat uudistukset edustivat eksistentiaalista muutosta japanilaisessa yhteiskunnassa ja armeijassa, mutta on hyvin vaikea sanoa, kuinka paljon uudistukset oikeasti korreloivat niin sanotun ”bushido boomin” kanssa. Länsimaiset vaikutteet ja ulkovaltojen pelote olivat myös keskiössä Meiji-restauraation osalta, mikä tuli myös esille Nitoben kirjoituksissa bushidosta. Länsiamisten vaikutteiden olemassaolo ja bushidon ympärille luodut narratiivit toimivat myös argumenttina bushidon modernille luonteelle. Etenkin Japanin voittoja Kiinaa ja Venäjää vastaan ylistettiin länsimaisessa mediassa, sillä voitot demonstroivat japanilaista soturihenkeä ja uhrautuvaisuutta. Länsimaisen median kuvaukset Japanista toivat esille eurooppalaisten kulttuuriperinteen keskeisyyden, minkä vuoksi Japanista esitetyt narratiivit jakoutuivat positiivisiin sekä negatiivisiin näkökulmiin.

Konkreettisin esimerkki bushidon ilmentymisestä oli kenraali Maresuke Nogin itsemurharituaali junshi vuonna 1912, joka edusti ”vanhan japanin” perinteitä soturien keskuudessa. Nogi nousi kansallissankarikasi ja häntä kuvattiin japanilaisten sotilaiden esikuvana, eli täydellisenä sotilana. Seppukua ja itsemurharituaali vastustaneet tulkitsivat Nogin tapauksen erityislaatuisena, mikä vahvisti edelleen Nogin asemaa palvonnan kohteena. Yleisesti ottaen on hyvin vaikea sanoa, kuinka vahvasti Nogi edusti oikeasti ”vanhaa Japania”, mutta bushidon näkökulmasta katsottuna, Nogista luodut narratiivit ja ideaalit omasta mielestäni vahvistavat väitettä bushidon konstruoidusta luonteesta. Esimerkiksi Tamarun kirjoitukset Nogista yleisesti ottaen ovat hyvin ylistäviä ja ihannoivia. Kaiken tämän lisäksi, keisarillista bushidoa käytettiin laajalti homogeenisen narratiivin luomiseksi japanilaista sotilaista, millä myös aikalaiset oikeuttivat tekojaan toisen maailmansodan aikana. Bushidon-aatteen rooli toisessa maailmansodassa olisi tältä osin oiva tutkimuskohde,

bushidoon liittyvän tutkimuksen osalta. Toinen mahdollinen tutkimuskohde olisi vertailla japanilaisia soturiarvoja ja perinteitä muiden historiallisten soturikulttuurien kuten maorien tai karoliinien kanssa. Etenkin karoliinien ja samuraiden kunniakäsitys ”kasvojen pelastamisesta” muistuttavat toisiaan, ja myös muita selviä yhtäläisyyksiä on mahdollista havaita.

Lähteet

Alkuperäislähteenä käytetty kirjallisuus

Nitobe, Inazo (1899/1905) *Bushido: Soul of Japan*. London G.P. Putnam's sons. Internet Archive.
<https://archive.org/details/bushidosoulofjap00nitouoft/mode/2up>

Tamaru, Kinya (1912) *General Nogi, His Personality, His Death*. University of California Libraries. Internet Archive.
<https://archive.org/details/generalnogihispe00tamaiala/mode/2up>

Tutkimuskirjallisuus

Benesch, Oleg. (2014), *Inventing the Way of the Samurai: Nationalism, Internationalism, and Bushido in Modern Japan*

Steinmetz, Willibald & Freedon, Michael & Javier, Fernandez Sebastian. (2017), *Conceptual history in the European space; Conceptual History, Ideology and Language*. New York: Berghahn Books, 118-139. (JSTOR, JY)

Friday, Karl F. (1994), "Bushidō or Bull? A Medieval Historian's Perspective on the Imperial Army and the Japanese Warrior Tradition." *The History Teacher* 27, no. 3: 339–49. (JSTOR, JY)

Fält, Olavi. (2016), *Bushido: silta yli Tyynenmeren? referee-artikkeli*, Journal.
<https://journal.fi/ennenjanyt/article/view/108744/63741>

Hurst, G. Cameron. (1990), "Death, Honor, and Loyalty: The Bushidō Ideal." *Philosophy East and West* 40, no. 4: 511–527. (JSTOR, JY)

Hobsbawm, Eric & Ranger, Terence. (1983/2012), *The Invention of Tradition*. New York: Cambridge University Press. (ProQuest, JY)

Nobutaka, Ike. (1948), "Western Influences on the Meiji Restoration." *Pacific Historical Review* 17, no. 1: 1–10. (JSTOR, JY)

Nukariya, Kaiten. (2009), *Zen: The Religion of the Samurai: A Study of Zen Philosophy and Discipline in China and Japan*. Waiheke Island: The Floating Press. (EBSCOhost, JY)

Jaundrill, Collin. (2016), *Samurai to Soldier: Remaking Military Service in Nineteenth-Century Japan*. Studies of the Weatherhead East Asian Institute, Columbia University. Ithaca: Cornell University Press. (ProQuest, JY). (Kuva 3.1).

Jansen, Marius B. (2000), *The Making of Modern Japan*. Cambridge, Mass: Belknap Press of Harvard University Press.

Meyer, Milton. (2009), *Japan: A Concise History*. Rowman and Littlefield Publishing, Inc. Fourth Edition.

Rankin, Andrew. (2018), *Seppuku: A History of Samurai Suicide*. Tokyo; New York: Kodansha International. Internet Archive.

Perelman, Chaim. (2014), *Realm of Rhetoric*. The. Notre Dame, Ind: University of Notre Dame Press. (EBSCOhost, JY)

Sansom, George. (1963), *A History of Japan 1615–1867*. Stanford University Press.

Sarkamo, Ville. (2011), *Karoliinien soturiarvot: kunnian hallitseminen maailmankuva ruotsin valtakunnassa 1700-luvun alussa*. Jyväskylän Yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4533-6>

Vlastos, Stephen. (1998), *Mirror of Modernity: Invented Traditions of Modern Japan*. Berkeley: University of California Press. (EBSCOhost, JY)

Jansen, Marius & Rozman, Gilbert. (2014), *Japan in Transition: From Tokugawa to Meiji*. Princeton Legacy Library. Princeton: Princeton University Press.

Bornstein, Dan. Reajer: Nogin runo japaniksi: <https://reajer.weebly.com/death-poems.html>